

Kodály és Dubrovay hangverseny a Pesti Vigadóban

Évadnyitó a Magyar Művészeti Akadémián

A Magyar Művészeti Akadémia a **Hollerung Gábor** vezette **Budafoki Dohnányi Zenekar** augusztus 31-i hangversenyével nyitotta meg a 2017/18-as évadot.

A műsorban Dubrovay László akadémikus, a Nemzet Művésze két zongoraversenyét – szólista Balázs János Liszt-díjas művész – Kodály két leggyakrabban játszott kompozíciója, a *Galántai táncok* és a *Háryszvit* keretezte.

Mielőtt azonban a nagyformátumú művek felhangoztak volna, Fekete György, az MMA elnöke mondott beszédet, mely maga is zenei (talán *liszti*) értelemben vett „nagyforma”, rövid bevezetéssel, lírai, költői képeket felvonultatató első tétellel, vele egybekomponált diszkurzív-érvelő másodikkal, és lendületes-buzdító rövid codával; gondolatmenetét az egy év óta már a katolikus egyház szentjei sorában tisztelt Kalkuttai Teréz anya híres (és Elnök Úr által, ahogyan azt *Befelé tágasabb* című könyve tanúsítja, más-más összefüggésben szívesen idézett) himnuszának egyik sorára építette: „Az élet dal – énekelj”; a beszéd a mise Credo-jából vett szópárral utalt a művészetek és a világ teljességére: minden láthatóra és láthatatlanra.

A zene a gyakorta láttató erejű láthatatlan dolgok sorába tartozik, Kodály Zoltánnak a Vigadó-beli koncerten felhangzó művei feltétlenül ilyenek, láttatnak: a *Háry* eleve színpadi zenének készült, és a *Galántai táncok* is megtalálta helyét a táncszínházi feldolgozásokban. Kodály alkotói életművének érvényessége, időállósága, értéke talán már a Mester halála óta hol elhalkuló, hol felerősödő polémia tárgya; ha most, a kettős Kodály-évforduló kapcsán hangot kapnak a pro és kontra érvek, nagyon is helyénvaló, hiszen Kodály-képünk tisztulását segítik (de omnibus dubitandum est) az olyan meggyőző előadások, mint amilyen Hollerung Gábor és muzsikusai által a Művészeti Akadémia évadnyitó koncertjén megvalósult, mindenestre a *pro* táborát erősítik.

Mi a jó és meggyőző Kodály-interpretáció titka? Két – egymást erősítő – mozzanatot emelhetünk ki: egyik egy sajátosan népzenei hallásmód, másik egy – talán a historikus előadásokban leginkább kimunkált – rendkívül differenciált artikuláció; mindkettőnek sajátja az eredendően a szólisztikus vagy kamarazenei előadás szabadságára építő zenélés, amelyet adott esetben a Kodály-művek szimfonikus nagyzenekarával kell megvalósítani. Ilyenfajta előadói attitűd megrendítő, mert a művész halála által szentesített és mintegy testamentummá emelt példája Kocsis Zoltán egyik utolsó Bartók-vezénylése, a *Táncszvit*, 2016. március 30-án

a Művészetek Palotája Bartók-termében. E sorok írója emlékezetében él továbbá Kocsisnak egy régebbi *Psalmus*-interpretációja (2011. március 15.), amelyben a művész tempóvétel és artikuláció szabadságának hasonló teljességét kereste.

Visszatérve az augusztus 31-i koncerthez, ez az este a szabadság számos felemelő pillanatával ajándékozta meg a hallgatóságot, úgy a *Háryszvit*ben, mint a *Galántai táncok* előadásában. Utóbbi darab, mint kiadói kottakölcsönzési adatokból ezt kiszámolták, Kodálynak világszerte abszolút értékben sokat és relatíve – minden más művét messze megelőzve – a legtöbbet játszott műve; ha így van, csak örülhetünk, mert *hiteles* hangzó képviseletünk van a világban. Ön igazolásul idézzük Szőnyi Erzsébet szavait: „(...) ha arra gondolok, hogy mi az, ami valósággal szíven üt Kodály műveiben, (...) a *Galántai táncok* szólója az elején. Az olyan, hogy az ember úgy érzi, most kezdődik a világ, annyira magyar és annyira benne van minden”. (*Utak Kodályhoz. Ittész Mihály beszélgetése Decsényi Jánossal és Szőnyi Erzsébettel*. Kodály Zoltán Emlékműzeum, 2015. február 13. Lejegyeztem a rendezvény hangfelvételéről.)

Dubrovay László zongoraversenyei a Kodály-művekhez izgalmas el- lenpontként szolgáltak. Dubrovay a kísérletező zeneszerzők közé tartozik, radikálisan keresi az új utakat elektronikával, hagyományos hangszerekkel, hangrendszerekkel – ezen a koncerten az eredményeket az életmű más-más fázisában összegző nagy műveket hallhattunk. *I. (elektronikus) zongoraversenye* 1982-ben készült, hanglemezre Kocsis Zoltán játszotta, hangversenytermi bemutatójára 35 év után, ezen a Vigadó-beli esten került sor. Miért kellett mostanáig várni rá? Részben talán „magyar sors”, részben azonban technikai kérdés: a zongorahang elektronikus modulálásának koncertelőadásához mostanra teremtődtek meg a feltételek (a szintetizátort a zeneszerző kezelte).

Balázs János zongorajátéka fergeteges erejű, Hollerung Gábor zenekara nem kevésbé, a dinamikai csúcspontokon nehezen is mérköztek egymással. Balázsról említsük meg, avatott Dubrovay-előadó, a zeneszerző minden (eddig!) zongoraművét hanglemezre játszotta. Hollerung Gábor pedig szinte univerzális, a kortárs zenében ugyanolyan meggyőző, mint akár a barokkban: Bach *János passiójának* szcenírozott előadása csak nemrégiben szólalt meg az ő (historikusan koncepiált) irányításával a Művészetek Palotájában (2017. április 9.). Az elektronikus zongoraverseny nagy tutti-tömbjeit és áttört, kamarazeneien finom szövött részleteit is egyformán gondosan munkálta ki és tartotta kézben.

Aki mármost az elektronika szó olvastán valamiféle „jövő zenéjét” várna Dubrovay Lászlótól, téved: háromtées elektronikus zongoraversenye a skála és a hangszín-lehetőségek kitágításával együtt is a XIX. század világlátásában fogant, és a XX. léttapasztalataival kiteljesedett programatikusan alkotás, nagyon is egyértelmű zenetörténeti allúziókkal, eszményi világa nem bartóki természetzene, hanem *A Rajna kincse*

Esz-dúrját idézi; kísérletező kompozícióinak ezúttal meg- és leszűrt eredményeit kapjuk, ami azokban sokszor játékosan groteszk, itt (az ideális antipólusaként értelmezett) rút tragikumot sem nélkülöző világa – az olvasó idézze maga elé a filozófus Szigeti József diagramját az esztétikai minőségek viszonyrendszeréről. Mi pedig idézzük a koncert meghívójáról teljes terjedelmében (bár kissé szerkesztve) a Dubrovay László által írott ismertetést:

„A mű megszületését Dante *Isteni színjátéka* és Goethe *Faustja* inspirálta.

I. *Il Paradiso – Mennycsország*. Ábrázolása az akusztikus hangrendszerben megszólaló, ideális – a természet hangfelépítési törvényét követő – hangatmoszféra által történik, amelyben a zongora (az ember) elektromos hangzása egy felfelé törő, a legmagasabb csúcokig érő hangfolyammal jut el a dallam megszületéséig, egy más világba való kitörés lehetőségéhez, az ebből adódó konfliktusokhoz és végül a megtisztult megbéküléshez.

II. *Il Purgatorio, Inferno – Tisztító tűz, Pokol*. A tisztító tűz atmoszférájában egy siratóéneket és az abból kibomló drámai folyamatok után pokoli hangzások és az afelett lebegő modulált zongorahangok vezetnek el a siratóéneket éterivé, szellemhangokká átlényegülő és kiszabadulni vágyó világhoz.

III. *La Terra – Föld*. A zárótétel tartalmazza az előző két tétel tematikus és hangrendszerbeli anyagait, mindezt a mi XX-XXI. századi, technicista, gépies világunkba transzformálva; így kapcsolva össze életünk két pólusának ebben a világban is harmóniát megteremtő lehetőségét.”

A program rokonsága a liszti-bartóki világlátással és formakoncepcióval nyilvánvaló, intonációs világában és technikai megoldásaiban is kitapintható Ravel öröksége (*Zongoraverseny balkézre*) és a magyar zenei idióma, hangvételeiben pedig sajátos módon él egyfajta, Bartóktól (legalábbis *Az ideális* utáni zenéjétől) megkülönböztető, jellemzően kodályi magatartás: a romantikus kitárulkozás. Ha fentebb azt mondtuk, Dubrovay zenéje a Kodályét ellenpontozza, állításunkat a későbbi szerzőnél tapasztalt, *kodályi fordulatoktól mentes Kodály-attitűd* jelenlétére alapozzuk.

Dubrovay több művet is komponált a 2011-es Liszt-bicentenárium alkalmából, 2010-ben írott *III. zongoraversenye* is – a koncert másik Dubrovay-darabja – a zeneszerző legsajátabb mondanivalóját hordozó Liszt-hommage, mely, mint a koncert meghívóján olvasható, az egy tételbe sűrített négytételű „liszti” formakoncepcióját követi. *Faustja*, azután a feleségének, Ménes Arankának ajánlott *Melankolikus darabok* zongoraciklus és több más műve is bizonyítja, Dubrovay zenéjének a liszti örökség mennyire eleven része. Egészében pedig Dubrovay László életműve és az évadnyitó koncert egésze is igenlő válasz arra a korábban

oly sok vitát gerjesztett, ma talán sokak (a nemzeteket általában, legalábbis a magyart feltétlenül temetni vágyók) által idejétműltnak vélt, legutóbb a *Muzsikus Fórum* által elemzett kérdésre (2015. március 30., http://www.m-kodalytarsasag.hu/Koteles_Gyorgy-A_Nemzet_Muveszeivel_a_nemzeti_muveszetrol.pdf), amelyet Balassa Sándor így fogalmazott meg a *Hitel* 1989. november 29-i számában: „Lesz-e nemzeti zene a XX. század végén Magyarországon?”

Lám, halálát hitték, mégis él Kodály, mindmáig van magyar mondanivaló és minden új mondanivaló is elmondható, miként Dubrovaynál, magyarul. Lesz-e tehát nemzeti zene a XX. század végén Magyarországon? Lett, és íme, a XXI. század elején is van.

Köteles György

Kodály Művészeti Fesztivál 2017

Kecskemét idén nyáron is színes kulturális programot kínált a komolyzene kedvelőinek; nemcsak a hazai közönségnek, hanem külföldről a Kodály szemináriumra idelátogató zenetanárok és diákok számára is. A magyar, angol és német nyelvű programfüzet segítségével bárki választhatott a számára szimpatikusnak tűnő koncertek közül. A július 16-28 között megrendezett fesztiválról nem időrendben, hanem műfaj szerinti felosztásban osztja meg gondolatait e sorok írója.

A „Kodály nyomában” elnevezésű koncerten (július 17.) *Sebestyén Márta* és vendégei léptek fel a magyar népzene középpontba helyező esten, de természetesen Kodály műveket is hallhatott a közönség. Sebestyén Mártát nemcsak előadóművészként, hanem konferansziéként is élmény hallgatni – lenyűgöző a művészi tevékenységét támogató és tápláló háttértudása. Amint azt a Fesztivál műsorfüzetében is olvashattuk, ez nem a pusztán véletlen eredménye, hiszen zene iránti elhivatottságát zenepedagógus édesanyjától, Kodály egykori növendékétől kapta. Az est folyamán *Nausikaa* dalát Andrejszki Judit énekművész szólaltatta meg, a *Scherzo Vegyeskar* Kodály kórusműveket tolmácsolt. A Philidor Intézet – Civil Európai Sport- és Zenediplomácia – által működtetett *Folkembassy Zenekar*, valamint a „Fölszállott a páva” c. televíziós műsorból ismert, népviseletbe öltözött Haraszti ikerlányok tették teljessé a színes népzenei választékot.

A Fesztivál kiemelkedő szereplői voltak a kórusok: a *Holland Nemzeti Leánykar* (karnagy: Wilma ten Wolde) és az Új Liszt Ferenc Kamarakórus (karnagy: Nemes László Norbert) koncertje felemelő élmény volt. Előbbi műsorán Kodály és Bartók művei mellett Csemiczky Miklós, Cyrilius Kreek, Frank Martin, Sven-David Sandström és Veljo Tormis kompozíciói, utóbbián Kodály, Ligeti, Kurtág, Orbán György és Szabó